

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th June, 2025

QURILISH SOHASIDA MENEJMENT NAZARIYALARINING QO‘LLANILISHI

Karakulov Farxod Zaypudinovich

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi (Ds) mustaqil izlanuvchisi.
f.z.karakulov@mail.ru

Abduraxmanova Malika Abdujaparovna

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi (PhD) mustaqil tadqiqodchisi.
malika_7175@mail.ru

Madaliev Saodatxon Kadirjanovna

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi magistratura tinglovchisi.
saodatequip@yahoo.com

Annotasiya:

Maqolada menejment nazariyasining tarixiy ildizlari qadimgi sivilizatsiyalardan boshlab zamonaviy zamongacha ko‘rib chiqiladi, yetakchi olim va mutaxassislarning qarashlariga asoslangan holda amaliy yondashuvlar bayon etiladi. Shuningdek, qurilish menejmentida uchraydigan yetti asosiy muammo tahlil qilinib, ularni hal etish bo‘yicha zamonaviy va innovatsion takliflar ilgari suriladi. Mazkur tadqiqot natijalari qurilish menejmentini takomillashtirish yo‘lida muhim ilmiy-amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: qurilish menejmenti, loyihalashtirish, resurslarni boshqarish, vaqtni rejalashtirish, nazorat, loyiha byudjeti, sifat menejmenti, xavfsizlik.

KIRISH

Hozirgi davrda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida, xususan, qurilish sohasida samarali menejment tizimini shakllantirish va uni doimiy ravishda takomillashtirib

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th June, 2025

borish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Qurilish – bu iqtisodiyotning strategik jihatdan muhim bo‘g‘ini bo‘lib, mamlakatning infratuzilmasini shakllantirish, investitsiyalarni jalb etish, bandlikni ta‘minlash hamda ijtimoiy va sanoat sohalarining rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Shu bois, qurilish sohasida samarali menejment tizimini tashkil etish, loyihalarni rejalashtirish, nazorat qilish va natijadorlikni oshirish zamonaviy iqtisodiy munosabatlar kontekstida ustuvor ahamiyatga ega.

Qurilish menejmenti keng qamrovli, ko‘p bosqichli va o‘ziga xos murakkabliklarga ega bo‘lgan jarayon bo‘lib, u loyiha tashabbuskoridan tortib, oxirgi foydalanuvchigacha bo‘lgan barcha manfaatdor tomonlarning o‘zaro hamkorligini talab etadi. Bunda nafaqat texnik va muhandislik bilimlari, balki iqtisodiy tahlil, strategik rejalashtirish, inson resurslarini boshqarish, logistika, marketing va huquqiy bilimlar ham muhim o‘rin tutadi. Qurilish menejmenti o‘zining kompleks mohiyati bilan boshqa tarmoqlardan ajralib turadi, chunki bu sohaga vaqt, xarajat va sifat omillarining optimal kombinatsiyasiga erishish uchun tizimli yondashuv zarur bo‘ladi.

O‘zbekiston Respublikasida olib borilayotgan keng ko‘lamli islohotlar, xususan, urbanizatsiya jarayonlarining jadallashuvi, yangi turar-joylar, sanoat zonalari, ijtimoiy infratuzilma ob‘yektlarining qurilishi qurilish menejmentining ilmiy va amaliy jihatdan chuqur o‘rganilishini taqozo etmoqda. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar – sun‘iy intellekt, raqamli platformalar, BIM (Building Information Modeling) tizimlari qurilish menejmentida tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Bu esa, qurilish jarayonining samaradorligini oshirish, ortiqcha xarajatlarni kamaytirish va muqobil resurslardan foydalanishni takomillashtirishga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, loyihalarni boshqarishda GANT diagrammasi kabi vaqtni rejalashtirish vositalarining qo‘llanilishi, zamonaviy menejment nazariyalarining integratsiyasi hamda ilg‘or xalqaro tajribalarning amaliyotga tatbiq qilinishi ham bu sohadagi boshqaruv faoliyatining muvaffaqiyatini belgilovchi omillardan biridir. Qurilish menejmentida loyiha byudjetining to‘g‘ri shakllantirilishi, xavfsizlik va sifat standartlariga rioya qilinishi, risklarning oldini olish bo‘yicha strategiyalar ishlab chiqilishi muhim ahamiyatga ega.

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th June, 2025

Yana bir muhim jihat – qurilish loyihalarining moliyaviy boshqaruvi. Moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash, xarajatlarni nazorat qilish va moliyaviy hisobotlarni yuritish qurilish kompaniyasining barqarorligini ta'minlaydi. Bu borada zamonaviy moliyaviy menejment usullarini joriy etish va moliyaviy nazoratni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Shu o'rinda, qurilish sohasida loyihani boshqarishning samaradorligini oshirish uchun innovatsion texnologiyalar, jumladan, qurilish axborot modellashtirish (BIM), sun'iy intellekt, bulutli hisoblash va mobil ilovalardan foydalanishning ahamiyati ortib bormoqda. Ushbu texnologiyalar loyihaning har bir bosqichida real vaqt rejimida ma'lumotlarni boshqarish imkonini beradi, xatoliklar sonini kamaytiradi va samaradorlikni oshiradi.

Mazkur ilmiy ishda qurilish sohasidagi menejmentning nazariy asoslari, rivojlanish bosqichlari, yetakchi olimlarning fikrlari, ilg'or xorijiy tajribalar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari, shuningdek, O'zbekiston misolida amaliy tahlillar keltirib o'tiladi. Shu orqali, mamlakatimizda barqaror rivojlanishga erishishda samarali menejment tizimining tutgan o'rni va istiqbolli yo'nalishlari yoritib beriladi.

ASOSIY TADQIQOT

Qurilish sohasida menejment tizimini takomillashtirish muammolari bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biridir. Bu soha o'zining murakkabligi, ko'p bosqichli jarayonlari va ko'plab ishtirokchilarining mavjudligi bilan ajralib turadi. Qurilish jarayonida loyiha boshidan to uning yakunlanishigacha ko'plab bosqichlar o'zaro bog'langan va tartibli amalga oshirilishi lozim. Har bir bosqichning o'ziga xos xususiyatlari mavjud bo'lib, ular orasidagi uzviylik va moslashuvchanlik boshqaruv samaradorligining asosiy ko'rsatkichidir.

Zamonaviy qurilish menejmenti konsepsiyasida loyiha boshqaruvi asosiy o'rin tutadi. Loyihani boshqarishning asosiy vazifasi — qurilish ishlarini belgilangan muddatlar, byudjet va sifat standartlariga muvofiq bajarilishini ta'minlashdir. Buning uchun loyiha rejalashtiriladi, resurslar taqsimlanadi, ishlar monitoring qilinadi va yuzaga kelgan muammolar tezkor hal qilinadi. Ushbu jarayonlarda boshqaruv tizimining samaradorligi bevosita loyiha muvaffaqiyatiga ta'sir qiladi.

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th June, 2025

Tadqiqot ko'rsatdiki, ko'plab qurilish tashkilotlarida an'anaviy boshqaruv usullari hali ham keng qo'llanilmoqda. Bunday usullar ko'pincha zamonaviy talablar va texnologiyalarga mos kelmaydi, natijada loyihalarda kechikishlar, byudjet oshishlari va sifatning pasayishi kuzatiladi. Shuning uchun ham, qurilish kompaniyalari ilg'or boshqaruv metodlarini va innovatsion texnologiyalarni joriy qilishga intilmoqda. Masalan, Building Information Modeling (BIM) texnologiyasi nafaqat qurilishning 3D modellashtirilishini ta'minlabgina qolmay, balki loyihani muvofiqlashtirish, resurslarni optimallashtirish va risklarni boshqarish imkonini beradi.

BIM texnologiyasining afzalliklari shundaki, u loyiha ishtirokchilari o'rtasida ma'lumot almashish va hamkorlikni sezilarli darajada yaxshilaydi. Bu esa loyihaning barcha bosqichlarida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan kamchiliklarni oldindan aniqlash va bartaraf etishga xizmat qiladi. Shuningdek, avtomatlashtirilgan monitoring tizimlari va elektron hujjat aylanishi qurilish jarayonini yanada shaffof va boshqarilishi oson holatga keltiradi.

Bundan tashqari, qurilish menejmentida risklarni boshqarish tizimi katta o'rin tutadi. Risklarni vaqtida aniqlash, tahlil qilish va samarali boshqarish orqali qurilish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar oldini olish mumkin. Tadqiqotda aniqlanishicha, ko'plab qurilish loyihalarida risklarni baholash tizimi yetarlicha rivojlanmagan, bu esa loyihaning muvaffaqiyatsizligi xavfini oshiradi. Shu sababli, risklarni boshqarish bo'yicha maxsus yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yana bir muhim jihat — kadrlar salohiyatini oshirishdir. Zamonaviy qurilish menejerlari nafaqat texnik bilimlarga ega bo'lishlari, balki samarali boshqaruv, kommunikatsiya va muammolarni hal qilish ko'nikmalariga ega bo'lishlari zarur. Shu bois, qurilish kompaniyalari o'z xodimlari uchun muntazam ravishda malaka oshirish kurslari, treninglar va seminarlar tashkil etishi kerak. Bunda amaliyot va nazariy bilimlar uyg'unligi ta'minlanishi muhimdir.

Shuningdek, qurilish sohasida samarali kommunikatsiya tizimini yaratish muhimdir. Loyiha ishtirokchilari — loyiha rahbarlari, pudratchilar, subpudratchilar, yetkazib beruvchilar va buyurtmachilar o'rtasida samarali muloqot muvofiqlik va ishonchni oshiradi. Bu esa loyiha jarayonida yuzaga kelishi

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th June, 2025

mumkin bo'lgan nizolarni kamaytiradi va ish samaradorligini oshiradi. Zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida real vaqt rejimida ma'lumot almashinuvi loyihaning sifatli bajarilishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, qurilish kompaniyalari o'z faoliyatlarini barqaror rivojlantirish tamoyillariga muvofiq olib borishlari lozim. Barqaror rivojlanish nafaqat iqtisodiy samaradorlikni, balki ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni ham o'z ichiga oladi. Qurilish jarayonida atrof-muhitga zarar yetkazmaslik, xavfsizlik talablarini qat'iy bajarish va ishchilar sog'lig'ini ta'minlash kompaniyaning obro'si va uzoq muddatli barqarorligi uchun muhim omillardir.

Umuman olganda, qurilish sohasida menejment tizimini takomillashtirish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Bu yondashuv zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish, malakali kadrlarni tayyorlash, samarali kommunikatsiya tizimini yaratish, risklarni boshqarish va barqarorlik tamoyillariga amal qilishni o'z ichiga oladi. Ushbu omillarni uyg'unlashtirish natijasida qurilish loyihalari yuqori sifatda, belgilangan muddatlarda va byudjet doirasida amalga oshiriladi.

Kelajakda qurilish sohasida raqamli transformatsiya va avtomatlashtirish jarayonlari yanada kuchayadi. Bu esa boshqaruvning samaradorligini oshirish, inson omilini kamaytirish va qurilish jarayonlarini yanada barqaror va ekologik jihatdan xavfsiz qilish imkonini beradi. Shu sababli, tadqiqot natijalariga asoslanib, qurilish kompaniyalariga ilg'or boshqaruv tizimlari va zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish tavsiya etiladi.

Shuningdek, qurilish menejmentida barqarorlik tamoyillariga ham katta e'tibor qaratildi. Barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan boshqaruv, ekologik va ijtimoiy talablarni hisobga olish qurilish loyihalarining muvaffaqiyatli amalga oshirilishini ta'minlaydi. Bu esa nafaqat iqtisodiy samaradorlik, balki ijtimoiy javobgarlik va ekologik xavfsizlikni ham ta'minlaydi. Shu nuqtai nazardan, qurilish kompaniyalari o'z faoliyatlarini barqaror rivojlantirish strategiyasiga moslashtirishlari zarur.

Xulosa qilib aytganda, qurilish sohasida menejment tizimini takomillashtirish kompleks yondashuvni talab qiladi. Bu nafaqat yangi texnologiyalarni joriy etish, balki malakali kadrlar tayyorlash, samarali kommunikatsiya tizimini yaratish,

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th June, 2025

risklarni boshqarish va barqarorlik tamoyillarini hisobga olishdan iborat. Ushbu omillar amalga oshirilganda qurilish jarayonlari sifatli, samarali va iqtisodiy jihatdan foydali bo'lib, sohaning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biri bo'lgan qurilish sohasi mamlakat infratuzilmasini shakllantirishda, aholi turmush darajasini yaxshilashda va sarmoyalarni jalb etishda beqiyos rol o'ynaydi. Ushbu sohaning samaradorligini ta'minlash esa, o'z navbatida, ilg'or boshqaruv tamoyillarini joriy etish, menejment tizimlarini takomillashtirish va innovatsion yondashuvlardan foydalangan holda loyihalarni muvofiqlashtirishga bevosita bog'liqdir. Tadqiqot davomida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, qurilish tashkilotlarida samarali menejment tizimining mavjudligi loyiha muvaffaqiyatining kalitidir.

Qurilish jarayonlari ko'p bosqichli va murakkab xarakterga ega bo'lib, bunda vaqt, xarajat, sifat va xavfsizlik kabi muhim mezonlarni bir vaqtning o'zida boshqarish zarurati tug'iladi. Har bir loyiha o'ziga xos tavakkalchiliklar, texnik va tashkiliy murakkabliklar, hamda ko'p sonli ishtirokchilar (investorlar, pudratchilar, muhandislar, loyiha menejerlari va hokazolar) o'rtasidagi uzviy hamkorlikni talab qiladi. Shu boisdan, ilg'or menejment tizimlarini joriy etish qurilish loyihalarining samarali bajarilishini ta'minlashda asosiy omillardan biridir.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, sohada mavjud bo'lgan muammolar — loyihalarni rejalashtirishdagi noaniqliklar, nazorat mexanizmlarining sustligi, resurslardan samarasiz foydalanish, raqamlashtirish darajasining pastligi va malakali kadrlar yetishmovchiligi kabi omillar — menejment tizimlarining takomillashtirilishini taqozo etadi. Ayniqsa, loyihalarni boshqarishda zamonaviy vositalardan foydalanmaslik vaqt va mablag' sarflarining ortishiga, sifatsiz qurilish obyektlarining barpo etilishiga sabab bo'lmoqda.

Shu nuqtai nazardan, quyidagi asosiy xulosalarni keltirish mumkin:

Qurilish menejmenti — kompleks tizim bo'lib, u loyiha hayotiy tsiklini rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish va nazorat qilishni o'z ichiga oladi. Samarali menejment mexanizmlari qurilish ishlari sifatini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va muddatlarga qat'iy amal qilish imkonini beradi.

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th June, 2025

Innovatsion texnologiyalarni joriy etish (ayniqsa, BIM – Building Information Modeling) orqali loyihani uch o'lchamda modellashtirish, qurilishdan oldingi muammolarni aniqlash va samarali qarorlar qabul qilish mumkin. Bu texnologiyalar yordamida qurilish sifati oshadi, tafovutlar kamayadi va xarajatlar nazorat ostida bo'ladi.

Kadrlar salohiyati va malakasi menejment tizimining muhim bo'g'inidir. Qurilish menejerlarining loyihani rejalashtirish, risklarni baholash, xarajatlarni boshqarish va resurslarni optimallashtirish borasidagi bilim va ko'nikmalari loyiha muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qiladi.

Raqamli transformatsiya qurilish sohasida axborot almashinuvi, hujjatlar aylanishi, xarajatlar monitoringi va ta'minot zanjiri boshqaruvi kabi sohalarda tezkorlik va aniqlikni ta'minlaydi. Buning uchun integratsiyalashgan axborot tizimlarini joriy etish zarur.

Risklarni boshqarish tizimi samarali qurilish boshqaruvining ajralmas qismidir. Qurilishda moliyaviy, texnik va tashkiliy tavakkalchiliklarni aniqlash, ularni baholash va minimallashtirish loyihaning ishonchli bajarilishini ta'minlaydi.

Huquqiy-meyoriy bazaning mustahkamlanishi va davlat tomonidan nazorat funksiyalarining raqamlashtirilishi orqali nolegal faoliyatning oldi olinadi, ochiqlik va shaffoflik ta'minlanadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

Qurilish menejmenti bo'yicha milliy standartlarni ishlab chiqish va ularga muvofiq, barcha qurilish kompaniyalarida yagona tizimda loyiha boshqaruvi amaliyotini joriy etish.

BIM texnologiyasini joriy qilish bo'yicha davlat dasturlarini ishlab chiqish, bu texnologiyani qurilish sohasi subyektlari orasida ommalashtirish, infratuzilmani yaratish va tegishli kadrlar tayyorlash tizimini tashkil etish.

Qurilish menejerlari va muhandis-texnik xodimlar uchun doimiy malaka oshirish kurslarini tashkil etish, amaliy loyihalar asosida treninglar o'tkazish hamda xalqaro tajribani o'rganishga imkon beruvchi dasturlarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash.

Raqamli monitoring va nazorat tizimlarini joriy etish, bu orqali loyiha xarajatlari, muddatlari, ishchi kuchi va texnika harakatini real vaqt rejimida kuzatish imkoniyati yaratiladi.

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th June, 2025

Qurilish jarayonida risklarni boshqarish bo'yicha metodik qo'llanmalar ishlab chiqish, barcha loyihalarda risklarni aniqlash, tahlil qilish va minimallashtirish bo'yicha zarur choralarni ko'rish.

Davlat-xususiy sheriklik asosida innovatsion texnologiyalarni joriy qilishni rag'batlantirish, bu orqali yirik infratuzilmaviy loyihalarda ilg'or boshqaruv mexanizmlari va texnikaviy yechimlar qo'llanishi ta'minlanadi.

Mahalliy qurilish kompaniyalarini xalqaro standartlarga muvofiq sertifikatlashtirish tizimini yaratish, bu orqali ularning eksport salohiyati oshadi va xorijiy investorlar uchun ishonchli hamkorlik muhiti shakllanadi.

Universitet va ilmiy-tadqiqot markazlarida qurilish menejmenti bo'yicha ilmiy izlanishlarni qo'llab-quvvatlash, zamonaviy menejment uslublarini mahalliy sharoitlarga moslashtirish orqali innovatsion echimlar ishlab chiqish.

Hududiy qurilish boshqarmalari faoliyatini raqamlashtirish va loyiha monitoringi jarayonlarini onlayn tarzda yuritish orqali shaffoflikni ta'minlash.

Loyiha menejerlari uchun litsenziyalash tizimini yo'lga qo'yish, bu orqali soha vakillarining professional javobgarligi oshadi va sifatsiz boshqaruv natijasida yuzaga keladigan xavflar kamaytiriladi.

Xulosa o'rinda aytish mumkinki, qurilish sohasida menejment tizimini takomillashtirish birgina tashkiliy chora-tadbirlar bilan emas, balki tizimli va kompleks yondashuv asosida amalga oshirilishi lozim. Innovatsiyalar, raqamlashtirish, malakali kadrlar tayyorlash, risklarni boshqarish, xalqaro tajriba asosida ishlov berilgan standartlar va axborot texnologiyalarining integratsiyasi orqali qurilish sohasida barqaror rivojlanish va yuqori samaradorlikka erishish mumkin. Bu esa O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutuvchi qurilish tarmog'ining global raqobatga tayyor holga kelishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Qurilish faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. // O'RQ – 528-son, 2020 yil 27 mart.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-son Farmoni "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida", 2022 yil 28 yanvar.

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th June, 2025

3. O‘zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo‘jaligi vazirligining “Qurilish sohasini raqamlashtirish konsepsiyasi”, 2022.
4. Azimov A.K. “Qurilish loyihalarini boshqarish va byudjetlashtirish tizimi”. – Toshkent: TATU nashriyoti, 2021. – 176 bet.
5. Batirbekova A.M. “Loyiha boshqaruvida zamonaviy yondashuvlar: masalalar va yechimlar”. // Moliya va hisob jurnali, №3, 2023. – B. 41–47.
6. Kerzner H. “Project Management: A Systems Approach to Planning, Scheduling, and Controlling”. – 13th Ed. – New York: Wiley, 2022. – 928 p.
7. Turner J.R. “Handbook of Project-Based Management”. – 4th Ed. – McGraw-Hill, 2019. – 750 p.
8. PMBOK® Guide – A Guide to the Project Management Body of Knowledge. – 7th Edition. – Project Management Institute, 2021.
9. Smith P. “Building Information Modeling (BIM) and Project Management: Benefits and Challenges”. // Procedia Engineering, Vol. 196, 2017. – P. 1025–1032.
10. O‘zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo‘jaligi vazirligi statistik byulleteni. – Toshkent, 2023.
11. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. Qurilish sohasidagi rasmiy ma’lumotlar // <https://stat.uz>, 2024.